

Zašto nevladine organizacije nisu rješenje?

U poplavi različitih, nekih novih, a nekih starih civilnih organizacija one koje se posebno ističu svojim karakterom, načinom funkcioniranja te konkretnom ulogom u društvu jesu svakako skupina organizacija koje nazivamo NGO-ima, a koje na dobrovoljnoj bazi okupljaju pojedince u udruge, čiji osnivač nije država. Kako zaklade i fondacije ne spadaju u tu kategoriju organizacija iako možda jesu NGO, ali se radi u udruženjima kapitala prvenstveno, ne ljudi, na njih se sve ovo jednako odnosi, no njihova uloga još je jasnija jer je prije svega riječ o kapitalu, dobiti i obrtanju novaca i s njima se neću baviti u ovom tekstu.

Naše društvo premreženo je desecima tisuća organizacija koje, barem deklarativno, nastoje angažirati svoje kapacitete u rješavanju pojedinačnih ili općih problema društva u kojem sudjeluju. Istina, neke od njih se niti ne zamaraju s usmjeravanjem svojeg djelovanja na rješavanje problema na toj generalnoj razini, već su prije svega usmjerene na zadovoljavanje potreba specifičnih korisnika, ili okupljanju istomišljenika. Možda nije fer iste odbaciti kao manje važne za procjenu uloge NGO-a u društvu, no zbog njihovog prilično ograničenog utjecaja, iako nije to slučaj sa svim primjerima, na širu sliku društva, njihova uloga neće biti dio ove analize.

Na početku, volio bi razjasniti neke od pojmova s kojima se često susrećemo promatrajući društvo te sudionike istoga. Ako poznamo društvo podijeljeno u sferu javnog i privatnog sektora, što bi bile sintagme za prvi i drugi sektor, onda je ono što skupno nazivamo neprofitni, zapravo treći sektor društva ili nam tako nastoje tumačiti njegovu ulogu.

Problem samog pojma jeste u tome što presumira kako se radi o dijelu društva odvojenom od prva dva, kao neko zasebno tijelo lišeno utjecaja vanjskih faktora na njegovo osnivanje i svakodnevno funkcioniranje što zapravo ne može biti dalje od istine. Naime, kako bi uopće mogle postojati nevladine organizacije svoje djelovanje moraju uokviriti unutar pravnog sustava u kojem djeluju, registracijom pravne osobe, usklađivanjem unutarnjih pravnih akata s pravnim aktima državnog sustava te djelovanjem u zadanim parametrima istog tog sustava. Svaka devijacija od pravila izaziva posljedice od prekršajnih pa do kaznenih. Nije moguće regulirati svoje osnivanje, rad i budućnost unutar državnog sustava i istovremeno djelovati izvan njega, a da sustav to ne prepozna upravo kao devijaciju od pravila i reagira u skladu sa sebi propisanim mehanizmima. Nadalje, djelovanje organizacija jeste najčešće javno, kada govorimo o nevladinim organizacijama političnog usmjerenja, ne o klubovima istomišljenika, a većina aktivnosti zasnovana je na postojećim temeljima ekonomskog sustava u okviru kojeg djeluju, koji implicira kako je za svako djelovanje potrebno, manje ili više, transparentno financiranje, usklađivanje s monetarnim sustavom u kojem se djeluje, regulacijom financijskih aktivnosti u skladu s pozitivnim pravnim propisima. Jednostavno postaje nemoguće svoje djelovanje izmjestiti iz sfere kontrole javnog sektora, dapače, isto je preduvjet za moguće djelovanje. Zato svaki NGO osim statuta, tijela organizacije mora imati svoj osobni broj te račun preko kojeg će djelovati.

I na kraju svoje djelovanje najčešće, iako ne uvijek i u istoj mjeri, bazira na ekonomskom modelu kapitalizma te je za svako djelovanje unaprijed potrebno osigurati dovoljnu količinu materijalnih sredstava, a kako se radi o dobrovoljnim udruženjima osoba, ne kapitala, ista osim vlastitih sredstava članova nisu dostupna sama po sebi, vidljivo je da za samo osnivanje i rad prijeko potrebno osigurati sredstva izvan same matične organizacije. Za takvo što postoje samo dva načina;

jedan uključuje financiranje putem javnog (natječajima raspisanim od strane tijela državne uprave i lokalne samouprave), a drugi putem privatnog sektora (natječajima i donacijama privatnih kompanija, fondacija, i zaklada).

Upravo u tim segmentima, uvjetima koji moraju biti zadovoljeni kako bi nevladine organizacije, posebno udruge, moglo djelovati, leži i osnovni problem uloge takvih organizacija u društvu. Uzmemo li da se radi i organizacijama čiji osnivači i članovi zaista jesu usmjereni na rješavanje pojedinih problema u društvu, čiji je altruizam neupitan, što da budemo iskreni jeste više iznimka nego pravilo, njihovo će djelovanje i prije samog djelovanja biti kanalizirano u točno određeno smjeru koji je lako kontroliran, bazično neopasan za strukture države i društva u kojem djeluje, i u krajnjoj konzekvenci rijetko, ako uopće djelotvoran. Problemi s kojima se kao pojedinci i društvu susrećemo jesu izazvani upravo konstrukcijom društva na autoritarnim, uzurpirajućim i eksploatorskim temeljima u političkoj i ekonomskoj sferi, i vjerovati kako je ulaskom unutar parametara takvog sustava može biti moguće ispraviti i ukloniti uzroke problema takvog društva jest u najmanju ruku iluzorno.

Zavisni od reguliranja djelovanja od strane više instance, zavisni od financija državnog aparata ili privatnih kompanija NGO-i postaju češće puki ukrasi kapitalističkog društva, te mehanizmi kojima se nezadovoljstvo lakše kanalizira u smjeru potpuno bezopasnom za samo temelje takvog društva. Lokalne inicijative često padaju pod utjecaje lokalnih moćnika dok se isto dešava i s onima koji djeluju na širim područjima. Za takvo što čak nije ni potrebna konkretna sankcija rada udruga jer iz gore navedenih razloga, one same modificiraju i usklađuju svoj rad s unaprijed percipiranim zahtjevima države i kapitala od njih te se autocenzuriraju kako bi svoj rad mogle i dalje obavljati. Čak i one koje su u svojim začecima pokazivale trunku aktivističkoga, možda čak i direktno demokratskoga zamaha, ukoliko svoj rad žele zadržati unutar sustava, napuštaju svoje ideale i prilagođavaju se novim pravilima utakmice. I pretvaraju se u ono što se naziva korektivnim mehanizmom društva, a to je i razlog zašto se njihovo postojanje tolerira.

Udruge, umjesto angažiranja svojih kapaciteta na izgradnju grassroot/baznih pokreta izvan sustava, adekvatno usmjeravajući svoju energiju na identifikaciju upravo sustava kao izvora problema kojih ih je i motivirao na rad, prilagođavaju svoje djelovanje na način da nezadovoljstvo ublažavaju usmjerujući ga na mehanizme institucionalne borbe koja u sebi ne sadrži niti trunku radikalne promjene. Inicijative prestaju biti zahtjevi za promjenom koje prati jednaki angažman u uredu, ali i na ulici, i postaju peticije, predlošci, amandmani, lobiranje u okviru parlamentarne procedure, gdje se ponovno prilagođavaju zahtjevima sustava koji od svih nas traži a priori slaganje s temeljima ovakvo organiziranog društva. Sve izvan toga unaprijed je odbačeno, marginalizirano, etiketirano kao opasnost.

Državni sustav i njegov ekonomski pandan kapitalizam s jedne strane moraju osigurati pristanak i poslušnost svojih podanika, a s druge strane, biti u stanju umanjiti ako ne i ukloniti iskre nezadovoljstva koje bi ugrozile njegov opstanak, stoga mu je prijeko potrebno disidente držati u okvirima kontrole. S jedne strane pred javnosti osiguravaju imidž demokratskoga, čovjeku otvorenog društva, a s druge strane stječu veoma efikasnu kontrolu nad onima koji svoje nezadovoljstvo otvoreno pokazuju. Postoji i još jedna, možda i najproblematičnija posljedica takvog sustava, a to je ona koja onima nezadovoljnicima, kojih je mnogo, pokazuje kako je moguće promjene pokrenuti upravo kroz sustav civilnog sektora i izboriti nova i kvalitetnija rješenja za probleme koje ih okružuju. Takvi "uspješni" primjeri rada udruga na psihološkom momentu grade uvjerenje kako je upravo to put kojim se aktivisti trebaju kretati i koji će im, uz malo sreće i (puno) novaca, donijeti očekivane rezultate. Neke od tih rezultata ne može se osporiti, vidljivi su u ovom trenutku, no problem ostaje da ti rezultati ne nude rješenje za izvor problema već se bave saniranjem različitih posljedica vidljivih u ovom trenutku. Ne postoji konkretno rješenje ili uvid u bit onog što uzrokuje podjele, nepravdu u suvremenom društvu. Nikada, ili gotovo nikada o tome se

ne govori čak i onda kada je posve jasno što je uzrok bijede i nepravde. Neki bi rekli da je riječ o poslovici "ne sijeci granu na kojoj sjediš", obzirom da veliki broj NGO-a duguje svoje postojanje i mogućnost rada izdancima kapitala, privatnim kompanijama i državi.

Ovdje bih želio naglasiti kako ne smatram niti bi to ikada mogao smatrati kako je uvijek i jedino riječ o oportunistima koji ulaze u takve organizacije iz isključive želje vlastite promocije, kao neki od mojih drugova i drugarica, dapače, imao sam prilike upoznati iskrene, hrabre i požrtvovane ljude koji su posvetili veliki dio svog života rješavanju konkretnog problema, no usprkos svojoj dobroj volji i želji te trudu dok i sami ne osvijeste kako je njihov angažman dozvoljen u onoj mjeri dok ne propituje temelje ovog autoritarnog sustava dotle će i sami zapravo sudjelovati na perpetuiranju novih problema i održavanju istih društvenih nepravdi.

Angažman privatnog sektora u civilnom čak je i transparentniji. Kompanije posebno unutar svojeg vlastitog kadra ne skrivaju koji su motivi financiranja ili promoviranja pojedinih, u ovom trenutku popularnih ciljeva. Najčešće, čak i u komunikaciji prema javnosti vidljiv je zapravo jedini važni motiv, a to je povećanje prihoda kompanije koji se ostvaruje poboljšanjem imidža, jer percepcija je sve, kompanije, njihovih zaposlenika i posebno njihovih vlasnika.

"Mi mislimo na budućnost, mislite i vi na nju vežući se uz nas", bila bi parafraza osnovnog mota. I mada je jasna motivacija i rijetko skrivena, problem utjecaja kompanija na civilni sektor, osim financiranjem i usmjeravanjem aktivnosti NGO-a na ono što služi interesima kompanije, je i insistiranje na preslikavanju unutarnje strukture kapitalističke kompanije na strukturu organizacije udruga. Na čelu se uvijek nalaze predsjednici i upravni odbori, odluke provode izvršni direktori putem svojih zaposlenika, a najteže aktivnosti i većinu rada na terenu obavljaju neplaćeni volonteri. Struktura istovjetna onoj u kompanijama, vojsci ili državi. Profesionalizacija rada udruga promovirana od strane kompanija, ali i državnih i nad-državnih financijera kao što je RH ili Europska unija, bio je zapravo zadnji čavao u lijes nezavisnosti rada udruga. One su se od volonterskih, dobrovoljnih udruženja građana usmjerenih na rješavanje pojedinih problema unutar društva, u onom slučaju kada je motivacija istih bila iskrena, pretvorili u profesionalni aparat "savjesti" društva koju češće opterećuje osiguranje funkcioniranja hladnog pogona udruge od provođenja aktivnosti na terenu. Kao posljedica takvom strukturiranom hijerarhijskom načinu organizacije javila se i autocenzura udruga prema financijerima, njihovim ciljevima i radu, te vidljivi zahtjevi za slijepom poslušnošću, autoriteta i slijeđenju zadanih ciljeva udruge bez odstupanja, svojih zaposlenika, članova i aktivista.

Promatrajući to, imajući u vidu činjenice: da udruge ne razumiju ili ne žele razumjeti uzorke neravnopravnosti društva; da država striktno propisuje i kontrolira njihov način djelovanja; da svoj rad duguje najčešće donacijama onih koji ovo društvo čine nepravednim i protiv čijeg rada bi se trebali boriti – državi i kapitalu; da, nažalost, sve veći broj NGO naginje profesionalizaciji svog rada i izmicanju s aktivističkoga pristupa društvu; da hiperinflacija novih NGO-a nije izraz povećanog angažmana pojedinaca na rješavanja problema društva nego prepoznavanje civilnog sektora kao sigurne luke materijalne egzistencije; da čak i najbolji, najiskreniji i najpožrtvovniji pripadnici civilnog sektora ne mogu taj sustav iznutra promijeniti niti pridonijeti realnom rješavanju društvenih nepravdi; da prave promjene mogu doći jedino i samo jedino ako ih provodi pojedinci i grupe organizirani na temeljima slobode, anti-autoritarnosti, solidarnosti, samoupravljanja, direktne konfrontacije s nosiocima neslobode i diskriminacije; zaključiti se može samo kako u ovakvom načinu djelovanja, organizacije i financiranja - civilni sektor zaista jest Trojanski konj pokretima angažiranim na radikalnoj promjeni u smjeru socijalističkog antiautoritarnog, autonomnog, solidarnog i slobodnog društva. (U potpisu: Biko)

Izvor: 6. broj glasila Društvo otpora